

УДК 811.111'373.38

М. Ю. Волкова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ШЛЯХИ УТВОРЕННЯ НОВИХ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СЛІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ ТА МОВИ ЗМІ

Проаналізовано особливості формування сучасних терміносистем ЗМІ та Інтернету з погляду їх побудови та функціонування. Розглянуто питання співвідношення способів творення термінів в англійській та українській мовах, а також вживання термінів, утворених різними способами.

Ключові слова: термін, спосіб творення, конверсія, телескопія, афіксація, акронімія, аббревіація.

Волкова М. Ю. Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара. **ПУТИ ОБРАЗОВАНИЯ НОВЫХ АНГЛИЙСКИХ И УКРАИНСКИХ СЛОВ В СИСТЕМЕ ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИИ И ЯЗЫКЕ СМИ**

Проанализированы особенности образования современных терминосистем СМИ и языка Интернета с точки зрения их построения и функционирования. Рассмотрены вопросы соотношения способов образования терминов английского и украинского языков, а также употребления терминов, образованных разными способами.

Ключевые слова: термин, способ образования, конверсия, телескопия, аффиксация, акронимия, аббревиация.

Volkova M. Yu. Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. **THE WAYS OF NEW ENGLISH AND UKRAINIAN WORDS FORMATION IN THE INTERNET SYSTEM AND MASS MEDIA LANGUAGE**

The relevancy of our research is caused by the rapid development of the vocabulary of the English language on the background of the integration and globalization processes as well as the insufficient study of the modern terminology in linguistics. Active influence of the media on the formation, development and change of social consciousness is obvious and this fact is now being approved both by native and foreign researchers. The aim of the article is to analysis different types of term formation both in English and Ukrainian; to find out who among modern scholars studies this aspect; to consider common models of contemporary English and Ukrainian terminology formation, which are widely used throughout the media and Internet resources and to find out which of the given ways are considered to be the most productive nowadays. The subject of the study is means of creation of English and Ukrainian terminology (on the basis of Mass Media and Internet language). The objectives of the given article included a comparison of specific aspects of means of terminological language creation in the sphere of Internet and Mass Media, comparison of these term aspects within one language and within different national languages (English and Ukrainian); identification of common patterns of a term and terminology notion. In the work the means and the most active ways of English and Ukrainian terminology creation based on the materials of Mass Media and Internet language are defined and scrutinized. The results of the given research show that the composite word formation which includes telescopes – the process of word formation is one of the most productive patterns of English term building. On the other side, in Ukrainian language this derivation method began to be used recently under the influence of English and is just gaining popularity.

Key words: term, the way of formation, conversion, telescoping, affixation, acronym formation, abbreviation.

На межі XX і XXI століть наука стає винятково ефективним і динамічним інструментарієм людської діяльності, що підвищує інтерес вчених до аспектів і проблем теорії пізнання з метою покращити ефективність наукової роботи. Науково-технічний прогрес вносить значні зміни у всі сфери розвитку суспільства, в тому числі у мовну картину світу, в зв'язку з чим виникає нагальна потреба вдосконалення системи передавання та обробки інформації, співробітництва науковців різних країн у найрізноманітніших сферах науки й техніки. Одна з найістот-

ніших змін полягає в тому, що переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, і доля термінів у лексичному складі мови стрімко зростає. Тому цілком природно, що лінгвісти надають велике значення вивченню закономірностей утворення термінів, їх структури та семантики, аспектам упорядкування, питанням перекладу; розглядають термінологію як важливий складник сучасної літературної мови. Ці та інші питання порушують у свої наукових розвідках К. Я. Авербух, Г. Ф. Аліаскарова, І. В. Арнольд, І. С. Квітко, Л. П. Крисін, М. А. Кулініч, В. В. Лопатін, О. О. Лучик, О. О. Селіванова, Л. Б. Ткачова, А. Н. Ягуден, Т. Л. Канделакі та ін.

Процеси розвитку й оновлення словникового складу мови завжди привертали увагу мовознавців. Проте на кінець ХХ ст., для якого характерні глобальні соціально-економічні зміни на новому етапі науково-технічного прогресу, значно зросли темпи збагачення словника мов, особливо за рахунок збільшення обсягу термінологічних лексичних підсистем різних галузей науки та техніки.

В умовах кардинальних змін в усіх сферах людської діяльності, пов'язаних із глобальною комп'ютеризацією, значною мірою підвищились темпи поповнення словникового складу багатьох мов, зокрема англійської, яка зараз переживає справжній «неологічний бум». У словниковому фонді мови термінологічна лексика відіграє значну роль. Нові поняття в науці потребують назв, що зумовлює появу нових термінів. Під словотвором розуміють правила творення мовних одиниць за певними моделями та схемами, систему способів та засобів творення нових слів [4, с. 467]. «Слово твориться певною сукупністю стосунків його компонентів (кореня, афіксів) і відношенням одного слова – члена словотворчої системи – до іншого слова тієї самої системи» [5, с. 6]. Лексична функція словотвору, підкреслюють мовознавці, принципово еволюційна, вона спрямована на зміну мови [6, с. 133].

Дослідження процесу творення та шляхів збагачення англійських та українських термінів являє великий лінгвістичний інтерес. У зв'язку з розвитком досліджень мови ЗМІ та Інтернету, закономірностей комунікативної діяльності наразі зростає увага до вивчення термінологічної лексики.

Варто зауважити, що зіставлення термінів за низкою параметрів в одній мові зробить можливим виявити тотожні, розрізняючи ознаки зіставлених явищ та глибше проникнути в кожен з терміносистем, установити причинно-наслідкові відношення лінгвістичних явищ, міжсистемні кореляції і, таким чином, отримати повне уявлення про термінологію мови взагалі.

Серед великого арсеналу засобів сучасної англійської мови, які використовують в контексті інформаційних комунікацій, особливу увагу привертають бінарні словосполучення (біноми), що включають, як правило, граматично рівноправні слова однієї і тієї ж частини мови, поєднані сурядним сполучником: *music and news – радіостанція, яка передає музику і новини; black and white – чорно-білий (про фільм); down and under – зменшення звуку на радіо; ones, twos, threes – кількість кадрів.*

Ще один широковідомий засіб творення англійських термінів – аббревіація та акронімія. Особливість аббревіації як способу словотворення полягає в спрямованості на створення більш коротких порівняно з вихідними структурами номінацій-синонімів. Так, прикладами утворення акронімів (слів, утворених від початкових літер, елементів або цілих слів, що входять до вихідного словосполучення і набувають фонетичної будови та відповідної орфографії повноцінного слова) можуть бути наступні: *YIMBY* – людина, яка схвалює проект, який міг мати негативні наслідки для його рідної місцевості; *NOPE* – людина або відношення, яке опонує розвитку нерухомості або іншим проектам, які можуть завдати шкоди навко-

лишньому середовищу; *RINO* – член республіканської партії, якого вважають за надто ліберальним.

Абревіація не випадкове явище, що «псує мову», не примха окремих осіб, а об'єктивний та закономірний процес, зумовлений змінами в потребах спілкування у зв'язку з розвитком суспільства і внутрішніми законами розвитку мови. Виникнення та становлення аббревіації як словотворчого способу – це лише один з елементів тієї системної сукупності перетворень, які зазнає англійська мова на сучасній стадії свого розвитку.

Афіксальні одиниці сьогодні, як правило, утворюють у руслі англійських словотворчих традицій. Їх морфологічна структура та характер мотивації значення ускладнені уявленнями носіїв англійської мови про звичайне та стандартне слово. Тому появу похідних термінів свідомо помічають носії мови тоді, коли новизна значення слова очевидна [7, с.14].

Для похідного слова, як і складного, характерні розчленованість і наявність внутрішньої предикації [4, с. 43]: *uniform* – уніформа; *underdecided* – бути невпевненим у рішенні, особливо, обираючи кандидата на виборах; *rewrite* – переписати; *precrimination* – взаємне звинувачення, зроблене перед очікуваною подією або результатом; *modify* – провести часткове видозмінення.

Одне з найбільш універсальних і поширених способів словотворення в англійській мові наразі – словоскладання: понад третини всіх новоутворень в сучасній англійській мові – складні слова. Серед складних неологізмів в цілому переважають двокomпонентні одиниці. Основними моделями залишаються $N + N \Rightarrow N$ та $A + N \Rightarrow N$: *hyper-power* – країна, що перевершує всі інші в економіці, в політичній вазі й у військовій силі; *crunchycon* – консерватор, обізнаний у екологічних проблемах, який має інтереси до природної продукції й органічного продовольства; *pop-upstore* – крамниця, яку відкривають у залишених приміщеннях на дуже короткий строк; *mythicarc* – розповідь, що слугує передмовою до впровадження міфологічної тематики; *mommycard* – карта, яка містить контактну інформацію про маму.

Наступним способом утворення англійських термінів є телескопія – процес виникнення нового слова шляхом злиття повної основи одного слова зі скороченою основою іншого або ж злиттям скорочених основ двох слів. Значення нового слова зазвичай містить сумарне значення обох своїх складників. Багато телескопізмів мають тільки ситуативний характер і тому не зафіксовані в словниках. Особливість телескопізмів – контекстуальна залежність, бо значення більшості з них неможливо визначити поза контекстом. Інколи таке сумарне значення складає сума повного лексичного значення першого чи другого складника і граматичного значення іншого. Однак такі випадки не дуже поширені. Цей спосіб словотворення досить новий в англійській мові, він почав активно розвиватися лише у ХХ ст. [1, с. 146]. Найбільш продуктивні моделі телескопії:

– $ab + cd > ab/cd$ (складання першого та другого слів): *gen + politics > genopolitics* – вивчення генетичної основи політичних дій та відносин;

– $ab + cd > ac$ (сполучення початкового фрагмента першого слова із початковим фрагментом другого): *theological + conservative > theocon* – консерватор, який вважає, що релігія має головну роль у формуванні та здійсненні державної політики;

– $ab + cd > ad$ (сполучення початкового фрагмента першого слова з кінцевим фрагментом другого): *Spin + English > Spinnish* – мова, якою послуговуються політехнологи, експерти зі зв'язків із громадськістю, преса (забезпечує подачу інформації в ЗМІ з потрібного ракурсу);

– $ab + cd + ef > acf$ (сполучення початкового фрагмента першого слова з початковим фрагментом другого слова та кінцевим фрагментом третього слова): *Minnesota + Wisconsin + Iowa > Minnewisowa* – Політична організація американських штатів Мінесота, Вісконсін та Айова.

Дослідник телескопії М. А. Кулинич визначає її поширення в багатьох європейських мовах і вважає, що її перетворення у словотворчу універсалію пов'язане з «тенденцією до універсалізації та раціоналізації» [6, с. 18].

Конверсія – це утворення нової (похідної) основи з вже існуючої (вивідної) основи шляхом простого переосмислення останньої, без будь-якої зміни її форми. При цьому похідна основа належить іншій частині мови і набуває нових морфологічних і синтаксичних властивостей. За допомогою конверсії утворюються різні частини мови, з'являються слова-омоніми, які збігаються за формою основ, але мають різні значення і належать до різних частин мови.

Треба зазначити, що як спосіб творення нових слів конверсія менш активна і поступається іншим способам деривації. Тут основною моделлю продовжує бути $N - V$, за якою виникає велика кількість нових термінів [2, с. 12]: *delection > todeelect; egocasting > toegocast; genopolitical > genopolitics*.

Процес формування нових термінів також стає можливим за аналогією. Слово є основним джерелом та будівельним матеріалом для створення нових словотворчих елементів: *palintologist* – людина, що вивчає діяльність колишнього губернатора Аляски Сари Палін; *politainer* – політик, який є або був артистом; політик, який обширно використовує ЗМІ, особливо протягом виборчої кампанії.

Дослідження показують, що для україномовних ЗМІ та Інтернету характерне домінування англійських лексичних основ і тенденція до уніфікації норм і правил комунікації.

Найпоширеніші способи словотворення у комп'ютерній лексиці – афіксальний, аббревіація, лексико-семантичний (метафора, метонімія). При цьому лексико-семантичний засіб словотвору інколи поєднується з іншими відомими способами. Однією з основних тенденцій у формуванні комп'ютерного сленгу є скорочення способів передачі інформації.

Запозичення лексем з англійської мови є творчим процесом, що часто супроводжується іншими словотвірними процесами. Типове явище – чисті запозичення шляхом транслітерації та транскрибування, але кількісно вони поступаються запозиченням, для яких характерні інші словотвірні процеси. Прикладами «чистих» запозичень можуть бути терміни *адалт* – об'єкт обговорення належить до категорії «18+», (від англ. *adult* – дорослий); *ангрейд* – заміна модулів ПК або додавання нових із метою підвищення продуктивності; *гаджет* – технічний прилад (від англ. *gadget*); *геймер* – гравець.

Центральним засобом словотвору українського сленгу, зокрема комп'ютерного, стала метафоризація, яку можуть доповнювати творення лексем, що мають асоціацію з англійською мовою: *астма* – мова програмування низького рівня від англійського *Assembler*; *віник* – вінчестер; *мило* – електронна пошта; *алкоголік* – програміст, що працює з мовою *Algol*.

Дуже часто метафоризація переплітається з псевдомотивацією, за якої об'єкт номінації необов'язково має логічний метафоричний зв'язок із словом з англійської мови, але за структурою та семантикою уподібнюється відомому українському з метою зручності у використанні.

Разом із структурною та семантичною трансформацією відбувається пейоризація семантики утвореної лексеми. Дослідник Л. І. Мацько вважає пейоризацію «процесом набування словом негативного значення»: *аутглюк* – поштовий клієнт

MS Outlook; *барсік* – мова програмування Бейсік (Basic); *гамати* – грати (найчастіше мова йдеться про комп'ютерні ігри); *відімо-карта* – відео карта [8].

Стає можливим доповнення термінів суфіксами національної мови. Таким чином слова адаптуються до неї та набувають додаткової експресивності та прагматичного потенціалу: *апгрейдити* – обновлювати або вдосконалювати щось; *банити* – забороняти користувачу якісь дії (писати повідомлення, переглядати їх і т. д.); *аська* – програма миттєвого обміну повідомленнями (від англ. ICQ).

Суттєве збільшення кількості термінів ЗМІ та мови Інтернет відбувається за рахунок запозичення абревіатур у вже сформованій структурній формі та семантичному наповненні. Так, на перше місце виходять звичні та поширені в англійській мові абревіатури, вжиті латиницею, оскільки англійська мова як мова міжнародного спілкування стає зрозумілою великій кількості людей у всьому світі: *AKA* – Also Known As, зазвичай як вказання на псевдонім людини (нік); *айді* – рядок, що слугує ідентифікатором якогось об'єкту (ID); *айні* – IP – адреса; *AFAIR* – від англ. «As Far As I Remember»; *BBC* – електронна дошка об'яв (від англ. *bulletin board system*).

Адаптовані в національній мові англійські запозичені стають базою для подальшого утворення слів способом словоскладання: *баракофобія* – негативне ставлення до американського президента Барака Обами, засноване на принципах расизму та необґрунтованих чутках; покоління *міленіаль* – покоління людей, що народилися в 1978 році, або пізніше; *ніконет* – дуже мала мережа-Інтернет.

Слова-перевертні – цікавий спосіб українського термінотворення, за допомогою якого виникають слова, що за структурою та семантикою нагадують українські слова: *арбузер* – *браузер*; *гнусмас* – *самсунг* (зворотнє прочитання слова Самсунг, з'явилося на конференціях, присвячених технічному забезпеченню, і пов'язане з поганою якістю оптичних приводів компанії).

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що під час порівняльного аналізу творення англійської термінології на матеріалі мови ЗМІ виявлено найбільш активні процеси: словоскладання, афіксальний спосіб, бінарні словосполучення, телескопія, конверсія та абревіація, аналогія.

Дещо інша ситуація в українській мові, де продуктивнішим видом термінотворення є запозичення існуючих моделей термінів з англійської мови: запозичення, абревіація та метафоризація, суфіксальний спосіб та пейоризація, словоскладання, слова-перевертні.

Треба визнати, що мінімальний потенціал деривата в англійській мові власний аналогії, а в українській – словам-перевертням.

Хотілося б також підкреслити, що в сучасному термінознавстві, яке в 60 – 70-х роках ХХ століття виділилося в окрему науково-прикладну лінгвістичну дисципліну, найбільш актуальним і перспективним напрямом стало зіставне дослідження терміносистем із позицій соціолінгвістики, оскільки знання тенденцій розвитку термінології та виявлення закономірностей її функціонування має велике значення для вирішення завдань із систематизації, уніфікації та гармонізації термінів, інтенсифікації перекладацької діяльності й оптимізації процесу навчання перекладу.

Бібліографічні посилання

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 212 с.
2. Крысин Л. П. Иноязычные слова в современном русском языке / Л. П. Крысин. – М. : Наука, 1998. – 208 с.

3. Семенишина Л. До питання семантичного перетворень термінів в умовах неспеціального контексту / Л. Семенишина // Українська термінологія і сучасність : матер. II Всеукр. наук. конф. – К. : Вид-во КМА, 1997. – С. 45–56.
4. Скрыльник Н. А. Словообразовательные модели неологизмов в современном английском языке / Н. А. Скрыльник. – Кривой Рог : Экспресс, 2002. – 196 с.
5. Ткачева Л. Б. Основные закономерности английской терминологии / Л. Б. Ткачева. – Томск : Изд. Томск. ун-та, 1987. – 212 с.
6. Федосеев П. Н. Несколько слов о современных терминах / П. Н. Федосеев. – М. : Сов. энцикл., 1983. – 840 с.
7. Ягудена А. Р. Социолингвистический аспект в изучении новой лексики / А. Р. Ягудена. – Ростов-н/Д : Правда, 2003. – 344 с.
8. Word Spy [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.wordspy.com/categories/politics.asp>. – Title from the screen.

Надійшла до редколегії 09.02.15

УДК 821.111 (73) – 1.09

С. Ю. Гонсалес-Муніс

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ГЕНДЕРА В ПОЕЗІЇ ЕДРІЕНН РІЧ

Проаналізовано особливості мовної репрезентації гендера в поезії американської поетеси Едрієнн Річ. Розглянуто питання співвідношення мови та гендера, висвітлено поняття гендерної лінгвістики, окреслено процес становлення гендерних студій та їх зв'язок із феміністичною теорією. Розкрито поняття «жіночого письма», визначено його специфічні риси; досліджено, як реалізується «жіноче письмо» в поезії Едрієнн Річ, які художні стратегії обирає авторка для гендерної репрезентації жіночої мови у своїх творах.

Ключові слова: гендер, гендерна лінгвістика, феміністична критика, «жіноче письмо», фемінінний, маскулінний, патріархат, суб'єкт.

Гонсалес-Муніс С. Ю. Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара. **ЯЗЫКОВАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ГЕНДЕРА В ПОЭЗИИ ЭДРИЕНН РИЧ**

Проанализированы особенности репрезентации гендера в поэзии американки Эдриенн Рич. Рассмотрены вопросы соотношения языка и гендера, освещено понятие гендерной лингвистики, описан процесс становления гендерных студий, а также их связь с феминистической теорией. Исследовано понятие «женское письмо», перечислены его специфические черты, проанализировано, как реализуется «женское письмо» в поэзии Эдриенн Рич, какие художественные стратегии выбирает автор для гендерной реализации женского языка в ее текстах.

Ключевые слова: гендер, гендерная лингвистика, феминистическая критика, «женское письмо», фемининный, маскулинный, патриархат, субъект.

Honsales-Munis S. Yu. Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. **LANGUAGE REPRESENTATION OF GENDER IN ADRIENNE RICH'S POETRY**

The research is an attempt to analyze peculiarities of the language representation of gender in Adrienne Rich's poetry. In addition, the article touches upon the notion of «women's language» which has become an integral part of the gender studies. The origin of the term and its basic features were analyzed as well. Moreover, the article contains a detailed analysis of Adrienne Rich's works, a thorough research of the linguistic units, metaphors, images, and motifs the author uses in order to express her female experience. The study discovered a wide use of lexical units connected with material realities that structure woman's experience, such as household items, clothes, makeup, laundry, and housework. Adrienne Rich's poems are often centered on a female body, depicting in detail all possible female experiences from menstruation, pregnancy, childbirth to sexual experience, especially with a person of the same sex. Frank depiction of homosexual relations between women is one of the most striking features of Rich's poetry. In conclusion, it was mentioned that the use of «women's lan-